

tésük ellenére nem tudták megakadályozni. 1876-ban a 33-as törvény megszüntette a Jászkun Kerületet. A Jász Kerületet és a Nagykun Kerületet Jász-Nagykun-Szolnok megyébe, a Kiskun Kerületet a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyébe, Dorozsmát Csongrád vármegyébe sorolták. Ezzel a jászkun autonómia történelemmé vált.

Összegzésként mégis elmondhatjuk, hogy a Jászkunság népe a rendi társadalomban jól elkülöníthető. Ahogyan Balogh István a hajdúkra mondotta, az a jászkun emberekre is érvényes, *nem nemes, de nem is jobbágy és nem is polgár, hanem mindezeknek a társadalmi kategóriáknak a vonásait magán hordozó szabad paraszti társadalom*. Életmódjának alapja a paraszti munka volt. Igazgatásában polgár. Jogilag kollektív nemes, öntudatában jászkun.

Bánkiné Molnár Erzsébet

A kolozsvári Szent Mihály templom gótikus ajtókopogatójának sorsa

Habent sua fata libelli, azaz a könyveknek megvan a maguk sorsa, tartja a latin közmondás. A mondatnak természetesen átfogóbb, szélesebb körben alkalmazható értelme van, mint ahogyan az élet be is bizonyította, hogy ez a szólásmondás nem csak a könyvekre találó és igaz.

1913-ban tiszteletre méltó férfiak egy csoportja a reformkor odaadó, a haza és a nemzet iránt elkötelezett lelkületét visszaidéző felajánlást tett. Dr. Herzfelder Gábor, a gondolat felvetője, gróf Andrássy Gyula, aki első elnöke lett és Radisics Jenő, a társaság lelkes szervezője több lelkes műértő közreműködésével megalapította a *Múzeumbarátok Egyesületét*. Céljuk olyan kiváló minőségű műtárgyak vásárlása volt, melyeket örök letétül elhelyezhettek az állam akkori három nagy múzeumában: a Magyar Nemzeti Múzeumban, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumban és az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban. Az első világháború után ez az egyesület is tönkrement, mint minden olyan jogi személy, amely vagyont hadikölcsönbe fedtette. Nemes tevékenységük azonban nem szűnt meg véglegesen, 1927-ben sikerült újjáalakítaniuk a társaságot. A korábbi egyesület jogutódjaként *Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete* néven folytatták elődeik tevékenységét.

Fennállásuk húszéves évfordulójának – 1913–1933 – megünneplésére kiállítás szervezését határozták el. Elképzeléseiknek megfelelően létrejött a kiállítás, melynek a *Húsz év szerzeményei* címet adták. Itt mutatták be mindazokat a műalkotásokat, műtárgyakat, melyek áldozatkészségük révén kerülhettek az állami múzeumokba.

A sok értékes festmény (Szinyei Merse Pál: Lilaruhás hölgy; Mányoki Ádám: Önarckép; Dorfmeister István: A Szentlélek eljövetele; Franz Anton Maulbertsch: A Szentháromság; Ferenczy Károly: A hegyi beszéd; Benczúr Gyula: A művész nővéreinek képmása) és művészi ötvöstárgy között egy ezekhez képest jelentéktelennek tűnő kovácsoltvas tárgyat is bemutatnak: a kolozsvári Szent Mihály templom egykori sekrestyeajtájának 1534-ben készült kopogatóját.

A sekrestye szentélybe nyíló ajtaja kőből faragott és igazi mester kezére utaló keretének Joannes Clyn (Klein) kolozsvári plébános volt a mecénása. Ebben az 1528-ban készült csodálatos ajtókeretben nem a mai, egyszerű vasajtó volt. Stílusban, modorban a kerethez találó díszítéssel cifrázott egykori vasalt ajtáján kopogató díszlett. Olyan kovácsoltvas munkát kell elképzelnünk, melynek háromágú rozettájából stilizált oroszlánfejes tartó emelkedett ki, s erről pedig levélindás, egymásba fonódó kopogatógyűrű csüngött alá. Ez a kedves kis vasmunka is azt bizonyította, mennyire időtálló lehetett Erdélyben a gótika és a vasművek ornamentikájának növényi alapja.

Ezt a régi vasajtót szerelték le a hozzá tartozó kopogatóval együtt 1930-ban vagy 1931-ben ismeretlen kezek. A korabeli intézkedés okával, céljával ma sem vagyunk tisztában. A vasajtó további sorsát – legalábbis mostanáig – teljes homály borítja, de a kopogatóról vannak további ismereteink.

A 15 cm nagyságú gótikus kopogtató 1931-ben bukkant fel először az Iparművészeti Múzeumban rendezett *Erdély régi művészeti emlékei* címet viselő kiállításon, s ekkor került sor pontos szakmai szempontú leírására a művészi rendezvény katalógusában. Itt még nem valamelyik közgyűjtemény kincseként szerepelt, kiállítója a bécsi székhelyű Pollák és Winternitz műkereskedő cég volt. Tőlük vásárolta meg a bemutatás évében a Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete és adta át alapító okiratuk célkitűzése szerint az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumnak. Itt el is helyezték a vasművességet bemutató gyűjteményben. A szépművi kopogtatót az adományozó egyesület mutatta be ismételten a nagyközönségnek a már említett 1934-es gyűjteményes kiállításán.

Sapientia sat, idézhetnénk Kelemen Lajos egyik leggyakrabban használt kifejezését, a régi latin közmondást. Vajon mennyi régiség, műalkotás, becses emlék, műkincs – megannyi képzeletbeli kopogtató – veszett el, semmisült meg, került elpusztításra, elkerülve az őt jogosan megillető, múzeumbeli helyét, egy tár, vagy gyűjtemény polcát.

Ezekkel már csak a mennyek képzeletbeli kapuin kopogtathatunk.

Sas Péter

Deák Ferenc Kehidája

Az 1803. október 17-én Söjtörön született, és élete első éveiben a tárnoki rokonságnál nevelkedő Deák Ferenc, a neves államférfi csak életének ötödik évében, apja halála után került Kehidára, mert idősebb Deák Ferenc nem tűrte meg maga mellett a fiút, akinek születése felesége, Sibrik Erzsébet halálát okozta. Az árván maradt kis Ferencet 1808 februárjában hozták Kehidára idősebb testvérei, Deák Antal és Klára. Ettől kezdve egészen 1854 őszéig (a közös birtok eladásáig) Kehida volt Deák Ferenc otthona.

Az itt szerzett gyermek és ifjúkori élmények: a Zala folyó völgyének természeti szépségei, Kehida történelmi legendái, az itteni emberek élettapasztalatai is formálták Deák személyiségét, szellemét és lelkivilágát. Később vállára nehezedett az uradalmi gazdálkodás, valamint a kehidai jobbágyság, zsellérek, béresek, cselédek és szolgák, azaz csaknem az egész falu ezernyi gondja is. Kehida, mint földrajzi, gazdasági és társadalmi környezet szerves része lett Deák Ferenc életének, Deák tevékenysége pedig kitörölhetetlen fejezete Kehida történetének. Az alábbiakban Deák lakóhelyének reformkori háttérképét és településképét, valamint a falu társadalmának népesedési jellemzőit, továbbá birtok- és jövedelemszerkezetét mutatjuk be röviden.

Zala megye útjainak 1832-ben készített leírása a következőképpen örökítette meg a Zala folyó völgyében fekvő Kehida reformkori jellegzetességeit: „jobbágyi helység, földesura Deák familia, szántóföldből, rétből, erdőből, szőlőhegyből és Zala berkéből álló jövedelme határ. Rétfel[e], melyek a Zala áradásátul sokat szenvednek, úgyszintén borai is jók. Itt már a Zala berkébe bőven található Calmus Aromaticus [fehér zászpa] név alatt esmeretes orvosi növényt. Egy parochiális temploma és beszálló vendégfogadója vagyon. A Deák-kúti patak a fa-

